

**HOGYAN LEHET ORSZÁGOSAN ÖSSZEGEZNI AZ ÖNKORMÁNYZATI
VÁLASZTÁSI EREDMÉNYEKET?**

MÓDSZERTAN

REZÜMÉ

A Republikon Intézet 2010-ben innovatív módszert fejlesztett ki az önkormányzati választások összesített eredményének méréséhez. Most, 2014-ben a négy évvel ezelőttihez hasonlóan, a választásokat követően nem csak a pártok értelmezéseiből, hanem objektív, országosan összesített, egyszerűen értelmezhető adatokból állapíthatjuk majd meg, melyik politikai erő hogyan szerepelt. A Republikon e módszertan segítségével összehasonlítható módon tudja majd elemezni az október 12-i választás eredményeit.

Az önkormányzati választásokat követően korábban minden párt könnyen hirdethette „győztesnek” magát, hiszen talált olyan mutatót, amelyben „jól” szerepelt. Mivel az önkormányzati választások minden településen egymástól függetlenül zajlanak, ezért egyetlen objektív, országos, százalékos mutató sem állt rendelkezésünkre, amelyből egy-egy párt országos szereplése kiderült volt. A választás komplexitása, valamint az a tény, hogy a különböző településeken lakó emberek különböző számú szavazatot adnak le, tovább bonyolította a helyzetet és használhatatlanná tette a hivatalos összesítő adatokat.

A Republikon által kifejlesztett módszer két alapelve épül:

- **Egy-egy párt összesített szavazata egy-egy önkormányzati választáson három szám összegeként állt elő:**
 - A pártok kerületi polgármester-jelöltjeire adott szavazatok
 - A pártok megyei közgyűlési listáira adott szavazatok (összegezve a 10 ezer fő alatti és feletti települések szavazatait)
 - A pártok megyei jogú városokban állított polgármester-jelöltjeire adott szavazatok
- A parlamenti pártok szavazatait külön-külön állapítjuk meg. Ha két vagy több párt közösen állított jelöltet, akkor e közös szavazatokat a pártok korábbi választási eredménye és a jelenlegi közvélemény-kutatási adatok szerint mért támogatottsága alapján szétosztjuk a pártok között.

BEVEZETÉS

Az önkormányzati választások Magyarországon nem csupán a helyi hatalom gyakorlóiról döntenek: fontos pillanatképet adnak arról is, aktuálisan milyen a pártok támogatottsága. A politikai szereplők országos kommunikációjukban jellemzően a korábbi országgyűlési választáshoz viszonyítják az őszi megmérettetést: „revansot” akarnak venni, vagy „újabb” felhatalmazást kérni. Demszky Gábor 1998-ban az Orbán-kormánnyal szemben kívánt ellensúlyt teremteni Budapesten, míg Orbán Viktor korábban a választások „harmadik fordulójának” nevezte az önkormányzati választást.

Az önkormányzati választások értelmezése azonban hagyományosan nehéz – nem hiába tesz minden politikai szereplő kísérletet, hogy „győztesnek” kiáltsa ki magát. A választási rendszer bonyolultsága és összetett jellege minden pártnak lehetőséget adott, hogy kiválassza a számára „kedvező” adatot. Az elemzők legtöbbször képesek arra, hogy országos trendekről beszéljenek, illetve a különösen izgalmas meccsek eredményét ki is tudják hirdetni, ám pontos számokat mondani sokkal nehezebb.

Egy példával bemutatva: tudjuk, hogy 2002-ben az MSZP „tarolt” az önkormányzatokban, a Fidesz pedig 2006-ban győzött. Alaposabb elemzések azt is be tudják mutatni, hogy a Fidesz 2006-os győzelme felülmúlta az MSZP 2002-es sikerét. Meg tudjuk mondani, hány közgyűlésben alakult ki szocialista vagy fideszes többség, s azt is, a legnagyobb városok közül hányat irányított az ellenzék és hányat a kormányoldal. A kisebb pártokat illetően, tudjuk, hogy az SZDSZ visszaesett 2006-ban 2002-höz képest.

Ám a fenti megállapítások nem nevezhetők pontos eredményeknek; sokkal inkább különböző, független eredmények összesített értelmezéseinek – ahogyan ez is a céljuk. Nem derül azonban ki, a fenti példánál maradva, hogy *pontosan mennyivel* szerepelt jobban a Fidesz 2006-ban, mint 2002-ben, vagy hogy „mennyivel” esett vissza az SZDSZ. ***Míg az országgyűlési választásokon a listás szavazatarányok változása viszonylag jól mutatja az egyes pártok helyzetét, ilyen mutató az önkormányzati választások kapcsán nem létezik.***

AZ ÖNKORMÁNYZATI VÁLASZTÁSOK EREDMÉNYÉNEK MÉRÉSE: PROBLÉMÁK

Az önkormányzati választások nagyon eltérő dolgot jelentenek a különböző településeken. A választók szemszögéből, **10 ezer fő alatti településen** a választók eddig szavaztak egy – jellemzően független – polgármesterre, több – jellemzően szintén független – képviselő-testületi jelöltre és – jellemzően egy országos politikai párt – pártlistájára a megyei közgyűlésekbe. **10 ezer fő feletti, de megyei jogú városnál kisebb településen** majdnem így járnak el, csak éppen egyetlen képviselő-testületi jelöltet választanak, és gyakoribb, hogy a polgármester-jelölt nem független, hanem párt által delegált jelölt. **A megyei jogú városok polgárai nem szavaznak megyei pártlistákra: ők polgármester-jelöltet és képviselőtestületi jelöltet választanak** – kevés kivételtől eltekintve mindegyik pártok színeiben indul. **Budapesten** pedig 2014-ig polgármester-jelöltre, főpolgármester-jelöltre, kerületi képviselőjelöltre és fővárosi pártlistára szavaztak a polgárok – idén először **a fővárosi pártlista helyett a kerületi polgármester-jelöltekre** leadott szavazatokon keresztül kerül megválasztásra a budapesti közgyűlés.

Látható: **a különböző szinteken eltérő módon és eltérő típusú jelöltek közül választhatnak a polgárok.** Reális országos összesítés bármilyen egyszerű összeadással nem képezhető. Csak hogy a legfontosabb problémákat említsük: egyrészt, **a különböző települések lakói különböző „számú” szavazatot adnak le – így az egyszerű összeadás félrevezető.** *Budapesten és a kisebb településeken három, megyei jogú városban két releváns szavazatuk van a polgároknak, így „minden” szavazat összegzése Budapestet és a vidéki szavazókat felülreprezentálná, a megyei jogú városok lakóinak szavazatát pedig kevésbé venné figyelembe.* Ezért nem használhatók a „hivatalos” adatok sem, hiszen azok ilyen típusú összegzésekre épülnek (s ahol így az összes leadott szavazat sokszorosa annak, ahányan ténylegesen elmentek szavazni).

Másik problémát jelent a függetlenek kezelése: **a választást mindig a „függetlenek” nyerik, ám azt is tudjuk, hogy a választók valójában nem lettek „függetlenek” az őszi választásra – hiszen ugyanazok a választók, akik független polgármester-jelöltet választanak, szinte mindig leszavaznak ezzel egy időben egy párt listájára is.** A választási rendszer minden részében megjelennek a pártok: ha a kistépülések polgármesterei zömmel függetlenek is, ugyanezen települések megyei közgyűlési képviselői pártok listáiról kerülte.

Harmadrészt, **a különböző pártok a legváltozatosabb kombinációkban indulnak a választásokon, ami megnehezíti az országos összesítést.** 2006-ban a „Fidesz-KDNP”, a „Fidesz-MKDSZ”, a „Fidesz-KDNP-MKDSZ” jelöltek a hivatalos adatok külön kezelik – a politikai elemző azonban tudja, hogy a választók szempontjából ezek voltaképpen egyaránt „fideszes” jelöltek. E probléma az egyik legkomolyabb módszertani nehézség:

2006-ban például országosan 32 közös jelölőszervezet indult, ebből például 10 esetben szerepelt a Fidesz-KDNP szövetség, ám e 10-ből mindössze 7 kombináció – Fidesz-KDNP-Jobbik; Fidesz-KDNP-Jobbik-Vállalkozók Pártja; Fidesz-KDNP-MDF – jelentett politikai értelemben is mást, mintha csak Fidesz-KDNP-vel kellett volna számolni.

Ez a probléma 2014-ben fokozottan jelentkezik: a választás értékelésének egyik fő kérdése ugyanis a DK, Együtt-PM, MSZP eredményének összehasonlítása lesz, márpedig e négy párt a legkülönbözőbb formában indul el, a teljes különindulástól a teljes összefogásig.

A fenti problémák rendkívül nehézé, de nem lehetetlenné teszik az országos összesítéseket. **Bármilyen módszertannak három problémát kell kezelnie:**

1. **Minden szavazót egyszer kell számolni** – függetlenül attól, hogy ténylegesen hány módon szavazhatott és így hány szavazatot adott le.

a. *Egy elkötelezett Fidesz-szavazó 2014-ben Budapesten 3 szavazatot adhat le pártjára – Tarlós Istvánra, a Fidesz fővárosi listájára, a kerületi fideszes polgármesterjelöltre, és a kerületi Fidesz által támogatott képviselő-testületi jelöltre. Egy hasonló elkötelezettségű szavazó Győrben csak kétszer szavazhatott a Fideszre: egyszer Borkai Zsoltra, egyszer pedig helyi fideszes képviselőjelöltre. Egy kistéleplésen pedig ugyanez a szavazó lehet, hogy csak egy szavazatot adhatott volna le a Fideszre – a megyei közgyűlési szavazatát –, hiszen elképzelhető, hogy csak független polgármesterjelölt és testületi jelöltek indultak. Bármilyen módszertan célja, hogy ezt a szavazót – függetlenül attól, hol hány szavazata volt – egyetlen Fidesz-szavazónak tekintsük és egyszer számoljuk – függetlenül attól, hol adta le szavazatát.*

2. **Kezelnünk kell a függetlenek problémáját**

a. *Minden választó rendelkezik valamilyen pártpreferenciával, hiszen a választás legalább egy ágán pártok jelöltjei között választ. Rendkívüli esetben, megyei jogú városban fordulhat csupán elő, hogy valaki független polgármester-jelöltet és képviselőjelöltet támogat – a gyakorlatban a megyei jogú városokban a polgármester-jelölteket pártok állítják. A kistélepléseken a megyei közgyűlési listán demonstrálják a polgárok, hogy képesek és akarnak pártok között is választani – „függetlenségük” a helyi polgármester választáson csak azt jelenti, hogy azt a küzdelmet nem tekintik pártpolitikainak. Így indokolt a választók pártokra leadott szavazatát figyelembe venni – főként, mivel ez az arány hasonlítható össze a különböző választások hasonló adataival.*

- b. *Speciális esetet jelentenek a megyei jogú városok esetén a függetlenként induló, de valójában egyértelműen és vállaltan a baloldali pártok által indított jelölt. 2014-ben a 23 megyei jogú város közül három helyen találunk ilyet: Érden, Kecskeméten és Sopronban formálisan függetlenként, valójában a DK, Együtt-PM és MSZP által is támogatott jelöltekéről van szó. A rájuk leadott voksokat ezért ezekhez a pártokhoz számítjuk.*

3. Értelmeznünk kell a pártok közötti összefogásokat

- a. Az önkormányzati választáson igen jellemző, hogy pártok bizonyos településeken külön, máshol együtt indulnak. Semmit nem érne egy olyan kimutatás, amely, például 2002-ben, külön-külön sorba rendezné az „MSZP”, az „SZDSZ” az „MSZP-SZDSZ” jelöltek eredményét, hiszen így fő kérdéseinkre – jelesül, hogy hogyan szerepeltek összességében a pártok – nem kapnánk választ. A 2014-es választásokon, a DK, Együtt-PM és az MSZP bonyolult és többszintű együttműködése miatt e probléma fokozottan jelentkezik.
- b. Az összefogás külön válfaja az ún. koordinált jelöltállítás, amit a baloldali pártok a budapesti kerületi polgármester-jelöltek esetén alkalmaztak. Ennek lényege, hogy a pártok a kerületek egy részét felosztották egymás között és a megegyezés alapján ezeken a helyeken nem indítanak egymás ellen jelöltet.

A REPUBLIKON MÓDSZERTANA

A fenti három cél kielégítése érdekében két – egyaránt leegyszerűsítő, de realiztikus – döntést hoztunk a pártok szavazatainak összegzésekor.

1. Milyen szavazatokat veszünk figyelembe?

Annak érdekében, hogy a pártok szavazatait vehessük figyelembe, **érdemes minél inkább a „politikai” szavazatokból kiindulnunk – és figyelmen kívül hagyni a helyi jelöltekre leadott szavazatokat.**

A megváltozott választási rendszerben csak a megyei jogú városnál kisebb településeken **szavaznak közvetlenül pártlistákra.** E megmértetéseken minden országos párt indul – vagy próbál indulni –, így e szavazatok jó alapját képezik az összesítésnek. A megyei jogú városokban azonban nincsenek pártlisták. Itt a legjobb módszer a polgármester-jelöltekre leadott voksok összesítése: a megyei jogú városokban való indulás és szereplés minden párt számára presztízsértékű, erősen pártpolitikai kampány is zajlik.

Ami a fővárost illeti, az eddigi közvetlen közgyűlési szavazatok ideális összesítési alap volt a budapesti szavazók esetén, a frissen módosított rendszerben azonban ilyen külön

szavazat már nincs. Mivel a közgyűlési tagság a kerületi polgármesterekre leadott szavazatokon múlik, a legjobb döntésnek az tűnik, ha ezeket a voksokat számítjuk be Budapest esetén.

Így valamennyi párt összesített szavazata egy-egy önkormányzati választáson három szám összegeként állt elő:

- A pártok fővárosi kerületi polgármester-jelöltekre adott szavazatok
- A pártok megyei közgyűlési listáira adott szavazatok (összegezve a 10 ezer fő alatti és feletti települések szavazatait)
- A pártok megyei jogú városokban indított polgármester-jelöltjeire adott szavazatok

Mint látható, ezzel egyben elértük azt is, hogy minden szavazót egyetlen egyszer számoltunk és minden szavazót számba vettünk.

2. Az összefogások kezelése

Módszertanunk célja, hogy valamennyi párt önálló „eredményét” megállapítsuk – önállóan tekintve azokat a pártokat, amelyek az országgyűlési választáson jellemzően önállóan indulnak. Az önkormányzati választás jellege okán – mivel egyfordulós szavazásról van szó – ősszel sokkal több a közös jelölt, mint a tavaszi megmérettetésen.

Az összefogásoknak **jellemzően két nagy csoportja alakult ki. Az egyik típus, amikor két vagy több, független, országosan is releváns párt fogott össze.** Ilyen volt az MSZP-SZDSZ megállapodása, vagy a Fidesz-MDF közös indulása és hasonló kategóriába esik a DK, Együtt-PM, MSZP helyenkénti összefogása. Ilyen összefogásra számos megyei jogú városban sor került, illetve itt tárgyaljuk a fővárosi koordinált jelöltállítás kérdését is.

A megyei jogú városokban közösen – vagy részben közösen – indított jelöltek eredményét a következőképpen összegezzük: mind **a 23 megyei jogú városban minden, a négy baloldali párt által támogatott jelöltre leadott voksot összeadunk:** ezzel aggregáltunk minden olyan voksot, amit az MSZP, a DK, az Együtt és a PM által támogatott jelölt kapott. Ezt követően ezeket a szavazatokat az alábbi módon osztottuk szét a DK, Együtt-PM és MSZP között: az Ipsos elmúlt három havi, megyei jogú városokra vonatkozó pártpreferenciáját összegeztük és kiszámoltuk a három párt egymáshoz való viszonyát. Ennek eredményeképp a megyei jogú városokban leadott baloldali szavazatok 55 százalékát az MSZP, 23 százalékát a DK míg 22 százalékát az Együtt-PM kapja.

Ami a fővárosi koordinált jelöltállítást illeti ebben az esetben a pártok által hivatalosan jegyzett kerületi polgármester-jelöltekre leadott szavazatokat az indító párthoz számoljuk: Karácsony Gergely minden voksa az Együtt-PM-é, Trippon Norbert voksait az MSZP-hez, míg például Hajdu László szavazatait a DK kapja. Mivel a megegyezés tükrözi a pártok egymáshoz való erőviszonyát, meggyőződésünk, hogy ez az összesítés is jól kifejezi majd, a budapesti DK, Együtt-PM és MSZP támogatottságának különbségeit.

Az összefogások másik formája, amikor valamilyen helyi érdek, hagyomány vagy más speciális körülmény okán országos pártok országosan nem jegyzett, nem releváns vagy nem önálló szervezetekkel fognak össze. 2006-ban erre példa a „Fidesz-KDNP-Gazdakörök” összefogás, vagy a „Jobbik-Magyar Függetlenségi Párt” közös jelölés. A Gazdakörök és a Magyar Függetlenségi Párt országosan nem önálló, releváns pártpolitikai szereplő. Az ilyen összefogások esetén ezen egyéb szervezeteket egyszerűen nem vettük figyelembe: szavazataik az országos párthoz kerültek, így a konkrét példán a Fidesz-KDNP-hez illetve a Jobbikhoz.

Fennmaradó problémák

Bármilyen módszertan amely párteredményeket próbál kihozni az önkormányzati választási eredményekből szükségképpen problémákat rejt. *Módszertanunk nem megkérdőjelezhetetlen, de realiztikus és összehasonlításokat lehetővé tevő eredményeket ad.*

Ám indokolt rögzíteni a módszertan okozta különbségeket is, amelyeket legkönnyebben néhány konkrét példával tudunk megtenni. A polgármesteri voksok összesítése például az inkumbencia-hatás miatt a regnáló polgármesterek valamivel jobb eredményt érnek el, mint az egyéni képviselők: ennek következtében a legtöbb polgármestert adó Fidesz kis mértékben erősebben szerepel az összesítésben.

Budapest esetén felmerül, hogy a főpolgármester-jelöltre leadott szavazatokat nézzük, ez azonban a 2010 előtti választások összesítésekor az SZDSZ-nek kedvezne, míg az MSZP-nek – amelynek jelöltjei többször is a közgyűlési eredménynél rosszabban szerepeltek - ártana. A 2014-es választáson pedig lényegében lehetetlenné tenné a feldolgozást, hiszen a Bokros Lajosra leadott szavazatokat lehetetlen lenne szétosztani az öt jelölő és támogató pártok között.

A megyei jogú városok közös baloldali jelöltjeinek megosztása sem tökéletes, hiszen városonként változó a DK, Együtt-PM és MSZP szavazók arány: ám ezt a fajta finomhangolást csak pontos települési adatok alapján tehetnénk meg, ilyen viszont csak a megyei jogú városokban egyenként végzett közvélemény-kutatás alapján lenne lehetséges.